

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, декана факультету права та публічного управління Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, кандидата наук з державного управління, доцента, Заслуженого юриста України Яременка Олександра Івановича на дисертаційну роботу Карпенка Євгена Олександровича на тему: «Трансформація системи державного управління у сфері захисту економіки: організаційно-правовий механізм» подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 – «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування».

1. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Одним із найважливіших факторів збереження стабільності економічного розвитку є ефективна державна політика і державне управління в цій сфері. Сучасні світові тренди передбачають розширення впливу держави на економічну сферу, в тому числі на її безпекову складову. У зв'язку з цим тема «Трансформація системи державного управління у сфері захисту економіки: організаційно-правовий механізм» є надзвичайно актуальною, оскільки, існує об'єктивна необхідність проведення науково-теоретичних досліджень трансформації системи державного управління у сфері захисту економіки, виявлення її особливостей, інституційного та правового забезпечення з метою посилення організаційно-правового механізму та з урахуванням зарубіжного досвіду, що має створити наукове підґрунтя для подальшої оптимізації цього процесу.

Актуальність теми дисертаційної роботи Є.О. Карпенка посилюється необхідністю трансформації системи державного управління у сфері захисту економіки в умовах воєнної агресії Росії, з одного боку, та у відповідь на це – посилення євроінтеграційних процесів, з другого боку, у частині наукового обґрунтування теоретичних положень та напрацюванні практичних рекомендацій. Пошук механізмів забезпечення захисту економіки через інтенсифікацію євроінтеграційних процесів, ураховуючи остаточне прийняття Україною курсу на євроінтеграцію, отримання статусу кандидата на членство в

Європейському Союзу, державно-управлінський механізм потребує трансформаційних змін у контексті узгодження і проведення спільної з ЄС безпекової економічної політики.

2. Оцінка змісту дисертації, структури, завершеності в цілому і оформлення.

Дисертаційна робота Карпенка Є.О. “Трансформація системи державного управління у сфері захисту економіки: організаційно-правовий механізм” написана українською мовою з дотриманням наукового стилю викладу матеріалу.

Робота є структурованою, завершеною щодо визначених наукових завдань, відзначається логічністю, послідовністю та об’єктивністю подання матеріалу. За науковим наповненням дисертація відповідає вимогам до дисертаційних робіт.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено її об’єкт і предмет, зв’язок з науковими програмами, планами, темами, мету, завдання і методи дослідження, наукову новизну дослідження, практичне значення одержаних результатів і їх апробацію.

Об’єктом дослідження є державне управління у сфері захисту економіки.

Предмет дослідження – організаційно-правовий механізм трансформації системи державного управління у сфері захисту економіки.

Мета дисертаційного дослідження полягає у розробці практичних рекомендацій щодо організаційно-правового механізму трансформації системи державного управління у сфері захисту економіки на основі науково-теоретичного обґрунтування напрямів удосконалення в умовах інтенсифікації євроінтеграційних процесів та з урахуванням зарубіжного досвіду.

Для досягнення поставленої мети дисертантом визначені завдання: здійснити аналіз генези системи державного управління у сфері захисту економіки; визначити характерні особливості стану наукової розробки проблеми державного управління у сфері захисту економіки; охарактеризувати особливості теоретико-методологічних засад дослідження системи державного управління в означеній сфері ; дослідити складові елементи системи

державного управління у сфері захисту економіки; надати характеристику конструктивним елементам адаптивного потенціалу інституційного механізму функціонування системи державного управління у сфері захисту економіки в умовах євроінтеграції; проаналізувати правовий механізм функціонування системи державного управління у сфері захисту економіки; вивчити зарубіжний досвід організаційно-правового механізму трансформації системи державного управління у сфері захисту економіки; визначити перспективи удосконалення ефективності функціонування центральних органів виконавчої влади у сфері захисту економіки в умовах євроінтеграційної політики; сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо напрямів підвищення ефективності системи державного управління у сфері захисту економіки.

Методологічною основою дисертаційної роботи є сукупність як загальнонаукових, так і різноманітних спеціальних методів наукового пізнання, які були використані на емпіричному і теоретичному рівнях дослідження, котрі було застосовано на різних етапах дослідження, зокрема: методи індукції та дедукції, метод абстрагування, аналізу і синтезу.

Центральне місце серед сукупності методів відведено програмно-цільовому і формально-цільовому методу, який надав можливість сформулювати науково обґрунтовані пропозиції удосконалення організаційно-правового механізму трансформації системи державного управління у сфері захисту економіки, а також визначити та охарактеризувати напрями трансформації нормативно-правового забезпечення підвищення ефективності системи державного управління у досліджуваній сфері.

Перший розділ роботи «Теоретико-методологічні аспекти трансформації системи державного управління у сфері захисту економіки» розкриває генезу системи державного управління у сфері захисту економіки, стан наукової розробки проблеми державного управління означеної проблеми, теоретико-методологічні засади дослідження.

Автором запропоновано періодизацію розвитку системи державного управління у сфері захисту економіки, охарактеризовано стан наукової розробки проблеми державного управління у сфері захисту економіки,

доведено, що методологія державного управління у сфері захисту економіки базується на реалізації забезпечення економічної безпеки як складової національної безпеки, яка спрямована на подолання економічних загроз, котрі посягають на національні економічні інтереси і тим самим можуть надати руйнівних наслідків економічному суверенітету.

У другому розділі «Організаційно-правовий механізм трансформації системи державного управління у сфері захисту економіки» автор акцентує на особливостях функціонування системи державного управління у сфері захисту економіки, характеризує елементи адаптивного потенціалу інституційного механізму функціонування системи державного управління у цій царині та аналізує правовий механізм функціонування системи державного управління у сфері захисту економіки.

Досліджено особливості функціонування системи державного управління у сфері захисту економіки, які представлені системоутворюючою функцією, регуляторною політикою, моніторингово-прогностичною функцією, стимулюючою і охоронною функціями.

Автором зроблено обґрунтований висновок про те, що адаптивний потенціал інституційного механізму функціонування системи державного управління у сфері захисту економіки в умовах євроінтеграції представлений інституційним контуром державних інституцій, які покликані забезпечувати баланс національних економічних інтересів у процесі адаптації національної економіки в євроінтеграційних процесах. Цей механізм є основою адаптивної управлінської стратегії і тактики, яка спрямована на подолання асиметрії економічного потенціалу в середовищі системних загроз економічній безпеці, що досягається шляхом прогнозування та проектування у подальшій побудові засад економічної дипломатії.

Автор цілком справедливо стверджує, що правовий механізм функціонування системи державного управління у сфері захисту економіки представлений двома складовими: міжнародно-правовою і національно-правовою. Міжнародно-правова складова уміщує у собі інституціоналізований механізм, що охоплює міжнародні акти (Угода про СОТ,

Угода про Асоціацію України і країн ЄС тощо), спрямована на баланс економічних інтересів держав і сукупно створює правові основи захисту міжнародної економіки, у яку інтегровані національні економіки і таким чином досягається синергетичний захисний ефект. Водночас національно-правова складова передбачає ієрархізоване законодавство (Конституція України – закони – підзаконні акти), яке спрямоване на винятково національний інтерес у системі зменшення впливу загроз на національну економіку.

Автор концентрує увагу на тому, що новітнім і вкрай важким викликом у правовій архітектурі правового механізму функціонування системи державного управління у сфері захисту економіки є війна Росії проти України, що триває з лютого 2014 року і переросла у фазу повномасштабного воєнного вторгнення Росії у лютому 2022 року, коли загрози економіці України набули максимальних масштабів. У таких умовах перегляд концептуальних засад організаційно-правового механізму трансформації системи державного управління у сфері захисту економіки є надзвичайно важливим напрямом розвитку державного управління загалом.

Третій розділ «Напрями вдосконалення організаційно-правового механізму трансформації системи державного управління у сфері захисту економіки» присвячений дослідженню зарубіжного досвіду трансформації системи державного управління у сфері захисту економіки, визначенню шляхів покращення функціонування центральних органів виконавчої влади у згаданій сфері, пошуку напрямів підвищення ефективності системи державного управління у сфері захисту економіки загалом.

Підкреслено, що вивчення зарубіжного досвіду організаційно-правового механізму трансформації системи державного управління у сфері захисту економіки надає підстави констатувати, що у значній кількості країн захист економіки здійснюється окремим спеціалізованим центральним органом виконавчої влади, котрий забезпечує реалізацію стратегічних напрямів економічної безпеки, які здебільшого є частиною загальнонаціональної безпекової стратегії.

Заслуговує схвалення висновки автора, про те, що узагальнення зарубіжного досвіду надає підстави зазначити, що спільним важливим прикладом для українського інституційно-трансформаційного підходу є наявність у багатьох держав кореспонденції економіко-безпекового законодавства з функціонуванням спеціалізованих органів влади, водночас окремо доцільно звернути увагу на процедурні фінансово-контрольні механізми, що функціонують у Великобританії. Інтегроване поєднання цих елементів у моделі в Україні може забезпечити ефективне функціонування організаційно-правового механізму трансформації системи державного управління у сфері захисту економіки.

Позитивно характеризує роботу теза про те, що удосконалення ефективності функціонування центральних органів виконавчої влади у сфері захисту економіки в умовах євроінтеграційної політики повинно ґрунтуватися на інтегрованих основах взаємодії центральних органів виконавчої влади і правоохоронних структур зі спеціалізованими органами з захисту економіки ЄС. Інтегрована взаємодія повинна здійснюватися у напрямку синхронізації нормативно-правової бази та організаційно-функціональних основ. Дослідження дають підстави стверджувати, що подібне співробітництво вже формується, водночас українська інституційна модель захисту економіки відводить головну роль правоохоронним органам, зокрема, Бюро економічної безпеки, яке здебільшого обмежилося переважно двосторонньою співпрацею з окремими державами.

У процесі наукового пошуку і аналізу, автором встановлено, що для удосконалення системної взаємодії українських органів влади потребує системного удосконалення інституційне законодавство у даній сфері суспільних відносин з урахуванням особливостей воєнного стану в Україні у контексті встановлення безпекового співробітництва із наднаціональними європейськими структурами, зокрема з такими, як JHA, CEPOL, EIGE, EMCDDA, EUAA, eu-LISA, Eurojust, Europol, FRA, Frontex та інших.

Підтримуємо думку автора, про те, що напрями підвищення ефективності системи державного управління у сфері захисту економіки мають базуватися на

основі оновленої Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, котра має першочергово враховувати два основні фактори – широкомасштабне російське воєнне вторгнення та інтенсифікація євроінтеграційних процесів України.

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Тема дисертаційного дослідження Карпенка Є.О. «Трансформація системи державного управління у сфері захисту економіки: організаційно-правовий механізм» затверджена Вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 5 від 20.11.2019 р.).

Дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри публічного управління та адміністрування Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Теоретико-методологічні та практичні аспекти публічного управління суспільними процесами в Україні» (номер державної реєстрації 0122U000282), у рамках якої автором запропоновано механізми забезпечення захисту економіки центральними органами виконавчої влади і правоохоронними органами в умовах євроінтеграції.

Проведене дисертаційне дослідження корелюється із реалізацією щорічних програм соціально-економічного розвитку Вінницької області, розроблених з урахуванням положень чинного законодавства, зокрема законів України «Про державне прогнозування та розроблення програми економічного і соціального розвитку України» (2000 р.), «Про засади державної регіональної політики» (2015 р.), а також визначених завдань і положень підзаконних актів, зокрема «Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» (затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 р. № 695), «Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року» (затвердженої рішенням 42 сесії 7 скликання Вінницької обласної Ради від 21 лютого 2020 р. № 921).

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Розроблені автором і викладені у дисертації положення, висновки та рекомендації мають високий рівень наукового обґрунтування. Дисертантом опрацьовано повний комплекс джерел, праці вітчизняних і зарубіжних вчених. Здобувач критично осмислює здобутки науковців, висловлюючи власну думку, що свідчить про його високу наукову культуру.

5. Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна.

Теоретичне значення результатів дисертаційної роботи полягає у науковому обґрунтуванні напрямів вдосконалення організаційно-правового механізму трансформації системи державного управління у сфері захисту економіки та виробленні практичних рекомендацій щодо оптимізації цього процесу з урахуванням міжнародного досвіду.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що в результаті дослідження зроблено конкретні висновки та пропозиції, реалізація яких сприятиме вдосконаленню організаційно-правового механізму трансформації системи державного управління у сфері захисту економіки.

Положення дисертації можуть бути використані у науково-дослідній сфері для подальшого розроблення проблем удосконалення системи державного управління у сфері захисту економіки, для науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти, у навчальному процесі – для викладання дисциплін з публічного управління та адміністрування, розроблення навчальних програм підготовки та підвищення кваліфікації публічних службовців, в адміністративній діяльності органів публічної влади, що підтверджено відповідними довідками про впровадження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що:

- визначено, що винятково комплексна інтеграція українських інституцій у сфері економічної безпеки у загальноєвропейську систему захисту економіки створить загалом дієві гарантії її ефективного захисту в умовах широкомасштабної російської агресії та повоєнного періоду відновлення економіки;
- напрацьовано пропозиції щодо трансформації системи державного управління у сфері захисту економіки України шляхом перегляду положень

Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, у якій центральне місце відведено врахуванню двох організаційно-управлінських чинників: широкомасштабне російське воєнне вторгнення та динамічна інтенсифікація євроінтеграційних процесів України;

- науково обґрунтовано і запропоновано головні структурні компоненти стратегічних напрямів, зокрема напрями вдосконалення положень актів національного законодавства з урахуванням ефективних законодавчих моделей захисту економіки зарубіжних країн, зокрема Великобританії, досвід якої визнано найбільш перспективним для української системи державного управління;

- представлено концептуальні основи векторів синхронізації стратегічних напрямів формування та реалізації Стратегії економічної безпеки на період до 2025 року із функціональними механізмами центральних органів виконавчої влади і правоохоронних органів України;

- встановлено, що підвищення ефективності функціонування центральних органів виконавчої влади у сфері захисту економіки в умовах євроінтеграційної політики є взаємозалежним від системного вдосконалення інституційного законодавства з акцентуацією на особливостях воєнного стану в Україні.

Автором удосконалено теоретичне розуміння понять і категорій крізь призму методології публічного управління та адміністрування, зокрема таких як: «економічна безпека як складова національної безпеки», «економічна загроза», «національні економічні інтереси», «економічний суверенітет»; методологічне забезпечення системи державного управління у сфері захисту економіки, зокрема у частині поєднання чотирьох системоутворюючих категорій: забезпечення економічної безпеки як складової національної безпеки, подолання економічних загроз, збереження національних економічних інтересів і захист економічного суверенітету; механізми інтеграції положень зарубіжного законодавства у сфері державного управління захистом економіки, де головне місце відведено критеріям адаптивності та вираженим у кореспонденції законодавчо-інституційних елементів, що призначено для

підвищення ефективності функціонування організаційно-правового механізму трансформації системи державного управління в означеній сфері з урахуванням необхідності інтенсифікації євроінтеграційних процесів.

В дисертаційній роботі набули подальшого розвитку теоретико-історичні дослідження організаційно-правових основ системи державного управління у сфері захисту економіки в Україні, що зумовило вироблення класифікації цього процесу на різних етапах державотворення у рамках семи періодів; положення про те, що вплив повномасштабного російського воєнного вторгнення є головним чинником, що створює загрози вітчизняній економічній безпеці, а відтак тільки євроінтеграція здатна у подальшому забезпечити захист економіки через трансформацію її організаційно-правового механізму; трактування головних завдань стратегії і тактики у подоланні асиметрії економічного потенціалу між Україною та європейськими державами і ЄС як цілісною інституцією в середовищі системних загроз економічній безпеці; захисні механізми в економічній сфері, які повинні бути інтегровані в безпекові органи ЄС як інституції, з урахуванням трансформації національного законодавства, побудованого на загальноєвропейських правових принципах.

7. Дотримання академічної доброчесності.

За результатами вивчення тексту дисертації, наукових публікацій, а також звіту про перевірку тексту дисертаційної роботи за допомогою онлайн сервісу перевірки на плагіат Unicheck, порушень академічної доброчесності не встановлено. Елементи фальсифікації чи фабрикації тексту в роботі відсутні. При використанні ідей, підходів, висновків, наукових результатів і фрагментів текстів інших дослідників наведено коректні посилання на відповідні джерела.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

1. У підрозділі 3.2 дисертант наголошує, що «Водночас слід зазначити, що російська агресія підвищила інтенсифікацію процесу євроінтеграційних заходів у частині входження української економіки у європейський простір, що виразилося у формуванні спільної українсько-європейської політики з захисту економіки...» . Можливо, тут необхідно було вказати, що саме Україна прискорила ці інтеграційні процеси як один із напрямів захисту, а не Росія.

2. Попри те, що у роботі та у публікації є дослідження, які стосуються такого державного органу як Бюро економічної безпеки – важливої інституції у сфері захисту економіки, вважаю, що недостатньо уваги приділено саме аналізу його повноважень як державного органу, що функціонує у двох юридичних площинах.

9. Загальні висновки щодо дисертаційної роботи.

Рецензована робота є завершеною, самостійною науковою працею, що містить відповідні наукові результати, яким властива наукова новизна, теоретичне і практичне значення, що засвідчує опанування здобувачем методології наукових досліджень на відповідному рівні, а також особистий внесок у вирішення проблеми дослідження.

Дисертаційне дослідження Карпенка Є.О. «Трансформація системи державного управління у сфері захисту економіки: організаційно-правовий механізм», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» відповідає вимогам п.п. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44 та «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40. Тому, можна зробити висновок про те, що дисертант Карпенко Євген Олександрович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії (PhD) зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний рецензент, кандидат
наук з державного управління,
доцент, Заслужений юрист
України, декан факультету права та
публічного управління
Вінницького державного
педагогічного університету імені
Михайла Коцюбинського

Олександр ЯРЕМЕНКО

